

ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA YOLUNDA İSTANBUL

Towards To Becoming The International Financial Center, Istanbul

Bekir ELMAS¹, Yavuz TÜRKAN², Emre YAKUT³

ÖZET

Küresel krizlerin sıkça yaşandığı günümüzde likiditenin odağı konumunda bulunan uluslararası finans merkezleri, uluslararası fon arz ve talebinin karşılaştığı kenti ifade etmektedir. Uluslararası finans merkezi olan bir kent sadece ekonomik anlamda değil bilginin merkezi olma noktasından da büyük önem taşımaktadır. Dünyanın farklı ülkelerinden finans merkezine üst düzey yöneticiler, uzmanlar, avukatlar vb. gelerek, buldukları bölgede kültürel çeşitliliği arttırmaktadırlar. Eğitim düzeyleri yüksek, alanında uzmanlaşmış profesyoneller ülkeye teknoloji transferi sağlamakta ve gelişimi hızlandırmaktadırlar. Türkiye; genç ve dinamik nüfusu, nitelikli işgücü, jeopolitik avantajları, hızlı büyüyen ve gelişen ekonomisi, kültürel ve tarihsel birikimi, gelişmiş piyasaları, finansal ürün, hizmet ve uygulama çeşitliliği, finans sektöründeki güçlü düzenleme çerçevesi ile dünyanın önemli ve sayılı finans merkezleri arasındaki yerini yakın vadede alacaktır. Bu çalışmada; uluslararası finans pastasından Türkiye'nin de yeterli pay alabilmesi için tarihsel olarak en çok tanınan ve Türkiye'nin en büyük kenti ve halihazırda ulusal düzeyde finans merkezi olan İstanbul'un diğer uluslararası finans merkezlerine karşı rekabet gücü irdelenerek gerekli tavsiye ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Finans Merkezi, İstanbul

ABSTRACT

Today, during which global crises have frequently been experienced, international finance centers that are the focus of liquidity indicate the city where the supply and demand for international fund intersect. A city which is an international finance centre has a great importance for not only in economical terms but also as a centre of information. High ranking executives, experts, lawyers, etc. From different countries come to the financial centre and they enhance cultural variation in their region. Professionals, with a high level

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, belmas@atauni.edu.tr

² Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, yturkan@bingol.edu.tr,
tumurya@hotmail.com

³ Öğr. Gör. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Böl.,
emreyakut@osmaniye.edu.tr

education and specialized in their fields of study, help the transfer of technology to the country and thus acceleriting the development. With its young and dynamic population, qualified workforce, geopolitical advantages, rapidly growing and developing economy, cultural and historical background, developed markets, financial product, service and application varieties and with a strong regulatory framework in finance sector, Turkey will get its place within the most important and outstanding financial centres in the world in a short term. In this study, Istanbul, which is the biggest and the most widely known historically and already a financial centre an rational level, has been examined in terms of its competitive power against other international finance centres and the necessary advice and recommendatiers have been given in order for Turkey to be able to get sufficient share from international finance pie.

Key words: *International Finance Center, Istanbul*

GİRİŞ

Finansal merkezlere genel olarak bakıldığında oluşum ve merkezileşme için bazı şartları taşımaları gerekmektedir. Tarihte başkentler genelde ticaretinde odak noktasında bulunan şehirler olmuşlardır. Liman şehirleri, stratejik bölgeler, İpek Yolu ve Baharat Yolu üzerinde kalan şehirler, boğazlar, iklim ve doğa şartları elverişli bulunan bölgeler merkez özelliğini kazanmışlardır. 18. yüzyılda siyasal, bilimsel, felsefi düşüncelerin gelişmesi ve bulunan icatlarla birlikte sanayi devriminin temeli oluşmuş, İngiltere’de gerçekleşen sanayi devrimi ile bu bölgede sermaye birikimi yoğunlaşma göstermiştir. Makinelerin kullanımı ile birlikte tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçiş gerçekleşmiş, likiditenin yoğunlaşması sonucu şehirlerin nüfus yoğunluğunda artış yaşanarak giderek metropol halini almışlardır. İngiltere’nin Londra şehrinin merkezileşme konumunu güçlendirmesiyle gerçekleşen yüksek nakit akımları sonucunda Londra Ticaret Merkezi kimliğinden uzaklaşarak “Finans Merkezi” özelliğini benimsemiştir.

Ancak günümüzde bu şartları taşımayan bölgelerde finansal merkez olmayı ülke politikası olarak benimsemişler ve sıfırdan finansal merkez kurmuşlardır. Buna en güzel örnek olarak Dubai verilebilir. 2004 yılında finansal merkez olarak çalışmaya başlayan Dubai özellikle İslami Finans alanında yapmış olduğu çalışmalarla öne çıkmaya çalışmakta ve vergi oranını da sıfırlamaktadır.⁴

Türkiye’de ise finansal merkez özelliğini tartışmasız taşıyan şehir İstanbul’dur. Tarihinden itibaren üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul, Avrupa ve Asya kıtalarını birleştiren tek şehirdir ve bu özelliği ile dünyada tektir. **Napolyon;** “Eğer dünya tek bir ülke

⁴ TSPAKB (2007), Global Finans Merkezleri ve İstanbul, İstanbul, Şubat, s. 25.

olsaydı başkenti İstanbul olurdu.”⁵ ve **De Tournefort**’un; “İstanbul’un konumu, evrenin en hoş gideni ve en marifetlisidir. Çanakkale ve İstanbul Boğazları, ona, dünyanın dört parçasının zenginliklerini taşımak için yapılmıştır.”⁶ sözleriyle İstanbul’un önemini vurgulamışlardır. 2012 yılı itibarı ile İstanbul, Türkiye’nin finans merkezi konumundadır. Bölgesinde bu misyonu üstlenebilecek tek şehir İstanbul’dur. 2005 yılında proje olarak uygulamaya konulan: “İstanbul Finans Merkezi Projesi”, 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında yer almış, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2012 yılının Nisan ayında yapılmasına başlanması düşünülen İstanbul Finans Merkezi Projesi, İstanbul’un Ataşehir ilçesinde, 3 yılda tamamlanması ve 2,5-3 milyar dolara mal olması planlanmaktadır.⁷ Bu projenin başarılı olması durumunda GSMH’ya katkısı 2025 yılından itibaren %8’e yükselecek şekilde, yılda 20 milyar ABD doları düzeyinde olması beklenmektedir.⁸

İstanbul, Uluslararası Finans Merkezi olması durumunda, Avrasya’nın merkezi olma rolünü üstlenecektir. Bunun sonucunda sahip olduğu potansiyel ve konum itibarıyla küresel sistem içinde “Bilginin Merkezi” olma rolünü de ele alacaktır. İstanbul, en önemli güç ve stratejik kaynak olarak görülen bilgiyi etkili bir şekilde kullandığında yerel düzeyde bir Metropol Bilgi Sistemine sahip olacaktır. Bunun yanında tek merkezli kentsel yapıdan, çok merkezli bir yapıya kavuşacak ve geleneksel kent dokusu mutlak surette metropolitan alan, alt bölge gelişme dinamiklerinin baskısından kurtarılıp, bu alanlar sanayi, imalat, depolama gibi bu mekanlara zarar veren fonksiyonlardan arındırılacaktır.

Bu çalışmada, Uluslararası Finans Merkezi’nin (UFM) ne oluşu ve UFM olmak için gerekli olan kriterlerin neler olduğu, bir yerin UFM olmasının sağladığı avantaj ve dezavantajların neler olduğu sıralanmıştır. Özellikle bu çalışmada asıl vurgulanmak istenen İstanbul’un UFM olma yolunda mevcut durumunun tespit edilmesi ve İstanbul’un UFM olmasının Türkiye’ye etkilerinin neler olduğunun belirlenmesidir.

⁵ **Vikisöz**, Napoléon Bonaparte, Erişim Tarihi: 20.12.2011, http://tr.wikiquote.org/wiki/Napol%C3%A9on_Bonaparte

⁶ **Kapalı Çarşı**, Dünya Finans Merkezi, Erişim Tarihi: 22.12.2011, http://www.kapalicarsi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=108

⁷ **Sabah**, İstanbul Finans merkezi’ne 2 ay içinde başlarız, Erişim Tarihi: 25.12.2011, <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/02/11/istanbul-finans-merkezine-2-ay-icinde-baslariz>

⁸ **Kapalı Çarşı**, Dünya Finans Merkezi, Erişim Tarihi: 22.12.2011, http://www.kapalicarsi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=108

1. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ

Uluslararası Finans Merkezi “Dünya’nın her yerindeki kurumların Dünya’nın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerdir”⁹ şeklinde tanımlanmaktadır. Bir yerin UFM olması için şu özellikleri taşıması gerekmektedir:

- Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması,
- Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması,
- Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması,
- Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması,
- Piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi.

UFM denince, akla ilk olarak gelen merkezler Londra ve New York’dur. Londra Borsası, hisse senetlerinin piyasa değeri açısından sıralamada arka sıralarda yer alırken tezgahüstü türev işlemleri ve döviz işlemlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm finans merkezlerine karşın Londra’nın en önemli rekabet avantajı, banka, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, diğer mali kurumlar ile destek kurumları gibi uluslararası önemli tüm kurumların Londra’da faaliyet göstermesidir. Ayrıca, uluslararası finansal kurumların Avrupa’daki merkezlerinin Londra’da yer alması da büyük önem taşımaktadır. New York ise sermaye piyasası alanında gerek piyasa değerleriyle, gerekse işlem hacimleri açısından dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, I.Dünya Savaşı’nda New York’un bir uluslararası finans merkezi olarak ortaya çıkması ve yatırım ve ticarete Amerikan dolarının değer kazanarak, kullanımında artış olmasıdır.

Bugün, dünyada **Londra** ve **New York**, UFM olarak tanımlanırken, bu iki şehir dışındaki merkezler ya bölgesel finans merkezi veya belli bir finansal ürüne odaklanmış merkezler olarak bilinmektedir. “**Bölgesel finans merkezleri**”, belirli bir coğrafi bölgede finans sektörünün büyüklüğü ile öne çıkan ve çevresindeki ülkelerin de finansal ihtiyaçlarına cevap verebilen ülkelerdir. Buna örnek olarak

⁹ Nevzat, ÖZTANGUT (2007), *Bölgesel Finans Merkezi İstanbul’un Konumu Sunumu*, Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık, s. 1.

Tokyo, Hong Kong ve Singapur gibi Asya kıtasının finans merkezlerini gösterebiliriz. Ancak Hong Kong Asya kıtasını da aşarak bir dünya finans merkezine dönüşme hedefini taşımaktadır. “**Belli hizmet alanlarına veya ürünlere odaklanmış merkezlere**” örnek olarak; **Lüksemburg** yatırım fonu merkezi, **Frankfurt** bankacılık merkezi, **Zürih** özel bankacılık merkezini gösterebiliriz. **Dublin** ise, belirli bir üründe değil de finans sektörünün operasyonel işlemlerinde uzmanlaşmış durumdadır.

2. UFM OLMAK İÇİN GEREKLİ OLAN KRİTERLER

UFM olarak nitelendirilen şehirler, pek çok farklı koşulu bir arada sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar çerçevesinde, bu koşulları beş ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar;¹⁰

- 1. Ekonominin büyüklüğü:** Ülkenin ekonomisi büyük ve istikrarlı olmalıdır.
- 2. Nitelikli çalışanların varlığı:** Finans sektörünün çok çeşitli alanlarında uzmanlaşmış, nitelikli çalışanlar kolaylıkla bulunabilir ve maliyetleri diğer ülkelerle kıyaslanabilir olmalıdır.
- 3. Düzenleme altyapısı ve düzenleyicilerin yaklaşımı:** Yasal altyapı uluslararası standartlarla uyumlu olmalı ama daha da önemlisi yasa uygulayıcılarının yaklaşımları esnek olmalıdır.
- 4. Finans sektörünün gelişmişliği:** Ülke mevcut uluslararası finans merkezlerine yakın olmalı, finans kurumlarına ve finansal ürünlere açık olmalıdır.
- 5. Fiziksel altyapının sorunsuz olması:** İş hayatının gerek duyduğu altyapı hizmetleri sorunsuz olmalı. Altyapı hizmetleri öncelikle ulaşım, telekomünikasyon ve gayrimenkul alanlarını kapsamalıdır.

Bir yerin UFM olması için sayılan bu koşullardan en temel olanı, **güçlü ve istikrarlı bir ekonominin varlığıdır**. Finans sektörü, bilindiği gibi, hizmet üreten bir sektördür. Dolayısıyla, bir yerde, bir ülkede ekonomik aktivite yoğun ise, finans kurumları da hizmet verecekleri bu şirketlerin olduğu bölgelerde yoğunlaşacaklardır. Bu yüzden büyük ve güçlü bir ekonomi, büyük ve hızlı büyüyen şirketlerin varlığı, finans merkezi olmanın ilk koşulu olmaktadır.

¹⁰ TSPAKB, a.g.e., s. 29.

3. UFM OLMANIN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

UFM olmayı hedefleyen pek çok şehir, böyle merkezler oluşturmayı amaçlayan pek çok ülke arasında yoğun bir rekabet olduğu gözlenmektedir. Bu amaç doğrultusunda yabancı borsalar arasındaki ortaklık ve işbirlikleri büyük hızla gerçekleşmekte, birleşme girişimleri sadece batı dünyasının borsalarıyla sınırlı kalmamakta, Orta Doğu ülkeleri de bu yarışa ortak olmaktadır. Bunun nedeni, uluslararası bir finans merkezi olmanın sağlayacağı çeşitli avantajlardır.

3.1. UFM Olmanın Avantajları

3.1.1. Ekonomik Büyüme: Bir şehir, uluslararası finans merkezi olarak nitelendirilmeye başlandığında, yoğun bir sermaye girişi ile karşılaşmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılar, finans kurumları, finans kurumlarının yan sektörleri (muhasabe, bilgi işlem vb.) şehirde temsilcilikler açmaktadır. Öte yandan, artan fon akımları ile şirketlerin finansman kaynaklarının çeşitleneceği ve ucuzlayacağı öne sürülmektedir. Düşük maliyetli fon kaynaklarına erişim ile şirketler ve yatırımlar daha kolay finanse edilebilmektedir. Böylece, şehirde olduğu kadar ülkenin genelinde de ekonomik aktivite artmakta ve büyüme hızlanmaktadır.¹¹

3.1.2. İstihdam Artışı: Şehir ve ülke, finans merkezi haline geldiğinde, artan yerli ve yabancı yatırımlarla beraber ekonomik büyüme de hızlanmaktadır. Büyüyen bir ekonomide yeni iş olanakları, istihdamı olumlu bir şekilde etkilemektedir. İç içe bir ilişki mevcuttur, yani; eğer bir şehir finans merkezi halini almış ise nitelikli işgücünü daha çok kendine çekecektir. Yurtdışından ve yurtiçinden yetenekli insanların çalışmak istedikleri bir merkez oluşacak, dolayısıyla şehir aynı zamanda bir nitelikli işgücü havuzu haline gelecektir. Finans merkezleri, istihdamın sayısal artışına ek olarak, niteliğine de katkıda bulunmaktadır. Nitelikli işgücünün bulunabilirliği, finans kurumlarının daha kolay yatırım kararı vermelerini sağlamaktadır.¹²

3.1.3. Uluslararası Fon Akışı: Uluslararası nakit akışları yoğun bir şekilde ülke üzerinden geçmeye başladığında, bu akışkanlık ülke ekonomisi üzerinde önemli etkilere yol açabilmektedir. Genelde, ülkeye yoğun bir sermaye girişi olduğu sürece önemli bir sorun yaşanmamaktadır. Yukarıda değinildiği üzere, ekonominin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak mali piyasalar derinleşmekte,

¹¹ TSPAKB, a.g.e., s. 4.

¹² TSPAKB, a.g.e., s. 4.

derinleşme ise, belli ölçüğe kadar olan sıcak para çıkışlarında ekonomik kırılma azaltılmaktadır. Öte yandan, uluslararası sermaye akımları herhangi bir sebepten dolayı tersine dönerse, ciddi ekonomik durgunluk ve hatta krizler yaşanabilmektedir. Bu konuda Tayland çok açık bir örnektir. Tayland, 1990'ların başından itibaren "Uluslararası Finans Merkezi" olma hedefi doğrultusunda pek çok önlemleri uygulamaya koymuştur. Çok kısa sürede hedefine ulaşmış, 1993'ten itibaren daha da hızlanan bir şekilde sermaye girişi ve ekonomik büyüme yaşamıştır. Fakat 1997 yılında, uluslararası sermayenin ülkeden çıkması ile beraber, derin bir krize ve uzun süren bir durgunluğa girmiştir.¹³

3.1.4. Hızlı Kurulma: Ülkeler finans merkezi olmaya karar verdiklerinde ve buna yönelik programlar geliştirdiklerinde, bu planların hayata geçirilmesi ve sonuçlarının alınmaya başlanması üretim sektörlerine kıyasla daha çabuk olmaktadır. Bankalar, sigorta şirketleri, diğer finans kuruluşları vb. kurumlar, ofis, bilgi işlem ve personel gibi altyapı ihtiyaçlarını tamamladıklarında faaliyete geçebilmektedirler. Oysa, örneğin; teknolojik üretim merkezi olmayı hedefleyen ülkelerde, öncelikle önemli bir sabit sermaye yatırımı gerektiğinden, bu dönüşüm aynı hızda olamamaktadır. Kısacası finans sektörü, görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmekte ve hızlı bir şekilde faaliyete geçebilmektedir. Bu hızlı dönüşümün en yakın ve en güzel örneklerinden biri Dubai'dir.¹⁴

3.1.5. Finans Sektöründe Verimlilik Artışı: Ülke uluslararası finans merkezi haline geldiğinde, pek çok yabancı finans kuruluşu yerli kurumlarla rekabete girecektir. Artan rekabet ise yerli finans kurumlarının verimliliğinin artmasına, işlem maliyetlerinin düşmesine, sonuçta da tasarruf sahiplerinin daha kaliteli hizmet almasına yol açacaktır.¹⁵

3.1.6. Çevreyi Kirletmeme: Finans sektörünün verdiği hizmetlerin çevre kirliliği üzerindeki etkileri, üretim sektörlerindeki kıyasla ihmal edilemeyecek boyutlardadır. Bu sebeple ülkeler, yerel yönetimler ve halk, çevre kirliliğinin getirdiği ek maliyetlerle karşılaşmamaktadırlar.¹⁶

¹³ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, Erişim Tarihi: 30.12.2011
http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin_Mer.pdf

¹⁴ TSPAKB, a.g.e., s. 5.

¹⁵ TSPAKB, a.g.e., s. 6.

¹⁶ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, Erişim Tarihi: 30.12.2011
http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin_Mer.pdf

3.1.7. Senyoraj Artışı: Bu konu tartışmalı da olsa, bazı çevreler finans merkezi haline gelen bir ülkenin kendi para cinsinden borçlanmasının daha kolaylaşacağını öne sürmektedir. Kendi para cinsinden finansman kaynaklarının artması ile, ülkenin para basmaktan kaynaklanan senyoraj gelirlerinin artacağı düşünülmektedir. Fakat bu görüşü destekleyen veriler bulunmamaktadır.¹⁷

3.2. UFM Olmanın Dezavantajları

Bir yerin UFM olması bir çok avantaj sağlamakla birlikte bazı dezavantajları da taşımaktadır. Bu dezavantajlar aşağıda açıklanmaktadır.

3.2.1. Kurumsal Mali Sorunların Bulaşıcılığı: Uluslararası faaliyette bulunan şirketlerin dünya ekonomisindeki ağırlığının artması anlamına gelen küreselleşmenin çift taraflı bir etkisi diğer ülkelerin ve yabancı kurumların risklerinin ülkeye yansımalarıdır. Öte yandan, finansal merkez olarak nitelendirilen şehirde veya ülkede önemli bir kriz olduğunda, burada yerleşik kurumlar finansal güçlük içine girdiğinde, bu durum diğer ülkelerdeki finans kurumlarını ve ekonomileri de etkileyecektir.¹⁸

3.2.2. Karapara ve Aklanması Riski: Fon akışları hızlandığında, ülkenin finans sisteminin karapara aklama amacı ile kullanılması riski artmaktadır. Gerekli önlemler, yeterli duyarlılıkla ele alınmazsa, ülke karapara aklama merkezi haline gelerek itibarını yitirecektir. Bu durum, yabancı finans kuruluşlarının ülkeden çıkmalarına ve ülkenin uluslararası finans merkezi ünvanını kaybetmesine yol açacaktır. Kaybedilen itibarın yeniden kazanılması ise çok uzun süreler almakta, çok büyük çaba gerektirmektedir. Bazı çalışmalarda Rusya'nın benzer sorunlarla karşılaştığına değinilmektedir.¹⁹

3.2.3. Ünvanın Kayganlığı: Finans merkezi olmanın görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirdiği ve hızlı bir şekilde kurulabildiğine yukarıda değinilmişti. Böylece bir ülke, bölge veya şehir kısa bir süre içinde uluslararası finans merkezi haline gelebilmektedir. Bunun dezavantajı ise bu ünvanın aynı hızla yitirilebilmesi riskidir. Ülkede beklenmeyen bir risk meydana geldiğinde veya daha iyi bir rakip

¹⁷ TSPAKB, a.g.e., s. 6.

¹⁸ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, Erişim Tarihi: 30.12.2011
http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin_Mer.pdf

¹⁹ TSPAKB, a.g.e., s. 6.

ülke ortaya çıktığında, yeni bir yer aynı hızla finans merkezi haline gelebilmektedir.²⁰

Tayland ve Dubai örneklerinde olduğu gibi, bir ülke hızlı bir şekilde uluslararası finans merkezi haline gelebilir. Fakat, bu alanda çeşitli sebeplerle yaşanabilecek bir başarısızlığın maliyeti çok daha ağır olmaktadır. Bu maliyetlerin en önemlisi ise uluslararası alanda kaybedilecek olan itibar ve güvendir. Kaybedilen itibarın geri kazanılması çok büyük bir çaba gerektirmekte, maliyeti de yüksek olmaktadır.

4. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA YOLUNDA İSTANBUL

4.1. Tarihçesi

İstanbul, M.S. 330-395 yılları arasında Roma İmparatorluğu'na, 395-1204 ile 1261-1453 yılları arasında Doğu Roma İmparatorluğu'na, 1204-1261 arasında Latin İmparatorluğu'na ve son olarak 1453-1922 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış olan önemli bir şehirdir.²¹ 1500'lü yıllara kadar İstanbul yaklaşık yarım milyon nüfusıyla kültürel, politik ve ticari bir merkez olmuştur.²² İstanbul 1453 de fethedildikten sonra Fatih Sultan Mehmet'in emri ile kurulan Kapalıçarşı sayesinde dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden birisi haline gelmiştir. 15. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl sonlarına kadar ticaret alanında verdiği hizmetlerin yanı sıra kıymetli maden takas ve saklama konusunda sunduğu hizmetler ile de bankacılığın henüz olgunlaşmadığı ve yaygınlaşmadığı dönemlerde bir finans merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Emtia ve kıymetli maden ticaretinde önemli bir hacme sahip olan Kapalıçarşı, Venedik ile birlikte yaklaşık 400 yıl boyunca eski dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri olarak görev yapmaya devam etmiştir. 18. yüzyıl sonlarında gerçekleştirilen sanayi devrimi sırasında Londra, Amsterdam, Paris gibi kentler ticari ve finansal merkez olarak ön plana çıkarken İstanbul dünya ticaretinde gittikçe azalan önemine rağmen bölgesel olarak en önemli merkez olma özelliğini 20. yüzyıl başlarına kadar sürdürebilmiştir. 19. yüzyıl ortalarından itibaren bankaların ortaya çıkması ve yaygınlaşması sonucunda finansal merkez olma özelliğini kaybeden İstanbul Osmanlı

²⁰ TSPAKB, a.g.e., s. 7.

²¹ Vikipedi, *İstanbul*, Erişim Tarihi: 05.01.2012,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul>

²² All About Turkey, *History of Istanbul*, Erişim Tarihi: 05.01.2012,
<http://www.allaboutturkey.com/istanbul.htm>

Devletin I. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkması, Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yeni bir devlet kurulması sürecinde yaşanan sıkıntılı dönem içinde bölgesel ticari merkez olma ünvanını da kaybetmiştir.²³ Son yüzyılda İstanbul, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren sürekli olarak ülkemizin ulusal düzeyde finans merkezi olmuş, 1980'li yıllarda spesifik piyasaların açılması İstanbul'un bu konumunu güçlendirmiştir. 1986 yılında faaliyetlerine başlayan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) hisse senedi, rüçhan hakkı kuponu, devlet tahvili, hazine bonusu, gelir ortaklığı senedi, özelleştirme idaresinin ihraç ettiği tahviller, şirket tahvilleri ve gecelik repo işlemlerinin yapıldığı Türkiye'nin tek menkul kıymet borsası olmuştur. Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların çoğunluğunun genel merkezi de İstanbul'dadır.²⁴

4.2. İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri Arasındaki Yeri

City of London'un son yıllarda periyodik olarak yayınlamaya başladığı Global Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index) dünyadaki finans merkezlerinin gelişimini izlemektedir. İlk serisi 2007 Mart ayında yayınlanan indeks her yıl yayınlanmaktadır. Bu indeksin hesaplanmasında dikkate alınan konular genel olarak yeterli kalifiye eleman, sermaye girişi, altyapı yeterliliği, regülasyonların cazip olması, vergi oranlarının ve yolsuzluğun az olmasıdır. Ayrıca coğrafi konum ve İngilizcenin yaygın kullanımı da bir finans merkezinde faaliyette bulunma konusunda global finans firmalarını cezp etmektedir.²⁵ İndeksin hesaplanmasında beş ana grupta 62 faktör araştırılmaktadır. Bunlardan 38 adedi finans merkezinin içinde bulunduğu ülke derecelendirilmesi ile ilgilidir. Araştırılan 5 grup faktör işgücü, ticari ortam, piyasaya giriş, altyapı ve genel rekabetçilikle ilgilidir. İşgücüne ilişkin faktörler; iş gücü verimliliği, yaşam kalitesi, mutluluk skoru, cinayet oranları ve eğitim harcamaları gibi faktörlerdir. Ticari ortam faktörleri; vergi ve yolsuzluk oranları, idari ve ekonomik regülasyonlar, finans piyasalarının gelişmişlik düzeyi, ücret düzeyleri ve politik risk ve faaliyet riski gibi faktörlerdir. Piyasaya giriş faktörleri; menkul

²³ Sudi, APAK ve Görkem Elverici (2008), "İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, sayı 38, s. 11-12.

²⁴ Hüseyin, YILMAZ (2010), *İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri İle Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma, İstanbul Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 28-31 Ekim, İstanbul, s. 148.*

²⁵ The Economist Print Edition, *Financial Centres: Magnets for Money*, Erişim Tarihi: 10.01.2012, www.economist.com/specialreports/displaystory.cfm?story_id=9753240

kıymetleştirme, global bankacılık ve hukuk hizmetleri, uluslararası finansal faaliyetler ve kapitalizasyon düzeyleri gibi faktörlerdir. Altyapı faktörleri; ofis büyüklükleri ve ofislerde ısıtma-soğutma olanakları, mülkiyet işlemleri ve şeffaflığı, internet bağlantı olanakları gibi faktörlerdir. Genel rekabetçilik faktörleri ise; ekonomik duyarlılık göstergeleri, çok büyük şirketlerin sayısı, perakende fiyatlar, iş yolculukları, global güven, ülke ve kent imajı gibi faktörlerdir.²⁶

Bu araştırmaya göre dünyanın ilk 10 finans merkezi Tablo 1’de ve 1000 üzerinden aldıkları puanlar Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 1: Uluslararası ilk 10 Finans Merkezi ve İstanbul’un Sıralamadaki Yeri

Finans Merkezleri	Sıralamadaki Yeri				
	GFCI 10 Eylül 2011	GFCI 9 Mart 2011	GFCI 8 Eylül 2010	GFCI 7 Mart 2010	GFCI 6 Eylül 2009
Londra	1	1	1	1	1
New York	2	2	2	1	2
Hong Kong	3	3	3	3	3
Singapur	4	4	4	4	4
Shangai	5	5	6	11	10
Tokyo	6	5	5	5	7
Chicago	7	7	7	6	8
Zürich	8	8	8	7	6
San Francisco	9	13	14	15	17
Toronto	10	10	12	12	13
İstanbul	62	71	70	74	72

Kaynak: Zyen, *The Global Financial Centres Index 6-7-8-9-10*, Erişim Tarihi: 15.01.2012,

http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=29

Tablo 2: Uluslararası ilk 10 Finans Merkezinin ve İstanbul’un Puanları

Finans Merkezleri	Puanları				
	GFCI 10 Eylül 2011	GFCI 9 Mart 2011	GFCI 8 Eylül 2010	GFCI 7 Mart 2010	GFCI 6 Eylül 2009
Londra	774	775	772	775	790
New York	773	769	770	775	774
Hong Kong	770	759	760	739	729
Singapur	735	722	728	733	719

²⁶ Zyen, *Welcome to Z/Yen*, Erişim Tarihi: 10.01.2012, <http://www.zyen.com/>

Shangai	724	694	693	668	655
Tokyo	695	694	697	692	674
Chicago	692	673	678	678	661
Zürih	686	665	669	677	676
San Francisco	681	655	654	651	634
Toronto	680	658	656	667	647
İstanbul	580	494	496	470	442

Kaynak: Zyen, *The Global Financial Centres Index 6-7-8-9-10*, Erişim Tarihi: 15.01.2012, http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=29

Tablo 1 ve Tablo 2’de görüldüğü gibi Eylül 2009’dan Eylül 2011’e kadar beş kez tekrarlanan araştırmaya göre Büyük Britanya, A.B.D, Çin, Singapur, İsviçre, Almanya, Japonya ve Kanada ilk 10 finans merkezinin bulunduğu ülkelerdir. Londra sürekli olarak ilk sıradaki yerini, New York 2., Hong Kong 3. ve Singapur 4. sıradaki yerlerini araştırma süresince korumuşlardır. San Francisco ve Toronto son yıllardaki gelişme ile ilk sıralara yerleşmişlerdir. Diğerleri ise ilk 10 içindeki yerlerinin bazı değişikliğe uğramasına karşın araştırma boyunca ilk 10 finans merkezi içinde kalmışlardır. Bu ülkelerden A.B.D, Büyük Britanya, Almanya, Japonya ve Kanada G-7 ülkeleridir. Büyük Britanya ve Almanya AB üyesidir. Almanya aynı zamanda Euro bölgesi ülkesidir. İsviçre ise AB üyesi değildir, EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması) üyesidir. İsviçre’nin Cenevre kenti GFCI 8’de 8., GFCI 9’da 9.sıradayken son çalışmada 13. sıraya gerilemiştir. Hong Kong, Çin Halk Cumhuriyetine bağlı bir özerk yönetim bölgesidir. Serbest piyasa ekonomisi oldukça gelişmiştir. Singapur da serbest piyasa ekonomisinin oldukça gelişmiş olduğu ve yolsuzlukların genellikle olmadığı Doğu Asya’nın finans merkezi konumunda bir ülkedir.

İstanbul’un durumuna baktığımızda da şunu görmekteyiz ki son yıllarda büyük bir gelişme kaydederek Eylül 2009’da 442 puanla 72. sırada yer alırken, Eylül 2011’de 138 puan arttırarak 580 puan almış ve 62. sıraya yükselmiştir. Planlanan İstanbul Finans Merkezinin gerçekleşmesi durumunda daha sonrada belirteceğimiz gibi ilk 10 finans merkezi içerisinde yer alacağı tahmin edilmektedir.

4.3. İstanbul’un Jeostratejik ve Ekonomik Durumu

Türkiye çevresine barış, istikrar, demokrasi ve hoşgörü yansıtmak için büyük çaba içinde olan bir ülke durumundadır. Bu durum, yoğun emek, sabır ve enerjinin aynı anda birçok noktada odaklaşmasını gerektirmektedir. Türkiye’nin bu yöndeki istek ve gayreti yıllarca savunduğu ilkelere, coğrafyasından ve bilinen tarihî gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin uyguladığı dış politika, yaşadığı özel

coğrafyadaki jeostratejik, ekonomik ve kültürel gerçeklere dayanmaktadır. Türkiye, dünyada ve bölgesinde güçlü, dünya ile her alanda bütünleşen, kendisine saygı duyulan, kendine güvenen, ağırlığı ve etkinliği ile bölgesinde barış ve istikrarın güvencesi olan, dostluğu ve iş birliği aranan bir ülkedir. Siyasî, sosyal, ekonomik ve askerî açılardan günümüzün de, geleceğin de en önemli ülkelerinden biridir.

Türkiye'nin nüfus ve yerine getirdiği işlevler açısından en büyük kenti olan ve günümüzün gelişen koşulları karşısında büyük ve hızlı bir değişimin meydana geldiği İstanbul, dünyada yaşanmakta olan eğilime paralel olarak faaliyetlerinde uluslararası olma yolunda büyük bir potansiyel taşımaktadır. İstanbul, Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası ile hizmetler sektöründeki istihdamın beşte birine sahiptir. Bunun yanında, Doğu Avrupa, Balkanlar ve eski Sovyet Cumhuriyetleri'nin tümü düşünüldüğünde kendi bölgesi içinde bir odak noktasıdır. Coğrafi konumu nedeniyle dünya ekonomik sistemi için de, bölgesel pazarlara ve kaynaklara ulaşmada küresel sermaye için önemli avantajlar sağlamaktadır.²⁷ Londra, Frankfurt, Zürih, Lüksemburg gibi merkezlere fiziki yakınlığı ve yakın saat dilimi içinde bulunması İstanbul'da şube açmayı planlayan finans kurumları için kolaylık sağlamaktadır. Örneğin, merkezi Londra, Paris, Frankfurt, Zürih'te bulunan bir kurum, İstanbul'da temsilcilik açtığında, genel merkezle olan bağlantı kolaylıkla sağlanabilmektedir. Kolaylık, hem fiziksel ulaşımdan, hem de mesai saatlerinin yakın zaman dilimlerinde olmasından kaynaklanmaktadır.²⁸

Türkiye'deki siyasal güçler dengesine bağlı politikaların ortaya çıkardığı eşitsiz bir gelişmenin mekâna yansıması öncelikle İstanbul odaklı bir gelişmedir. Ulusal olanakların önemli bir bölümünün toplandığı ve küresel sermaye ile ilişkili olan sermaye gruplarının yer aldığı İstanbul, değişen uluslararası siyasal konjonktüre bağlı olarak ortaya çıkan yeni coğrafyanın sağladığı avantajlarla bölgesel bir merkez olma fırsatını yakalamıştır. Sahip olduğu potansiyel güç uygun stratejilerle değerlendirilebildiği takdirde İstanbul giderek Balkanlar, Karadeniz Havzası, Türkî Cumhuriyetler ve Ortadoğu ile ilgili çok uluslu yatırım ve dağıtım kararlarının üretildiği bölgesel kademedeki bir dünya kenti olmaya adaydır.

Yapılan çalışmalarda İstanbul'un jeostratejik ve ekonomik durumu Tablo 3'de özet olarak sunulmuştur. Tablo 3'de yer alan finans merkezlerinden Londra (küresel) ve Dublin (orta ve arka ofis

²⁷ İTO (2008), *Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi*, İstanbul, s. 18.

²⁸ TSPAKB, a.g.e., s. 35.

.....

hizmetlerinde odaklı), İstanbul için “en iyi uygulama” yolunda örnek teşkil ettiği ve söz konusu ülkelerden önemli çıkarımlar yapılması açısından tercih edildiği, Singapur, İstanbul’un hedef pazarlarına hizmet ettiği ve hedef bölgesine coğrafi olarak yakın konumda bulunan bir finansal merkez olması nedeniyle tercih edilmiştir. Rakip finans merkezi olarak İsrail, Moskova ve Madrid (hizmet sektörü gelişmiş, potansiyeli yüksek merkezler oldukları için) dahil edilmiştir.

Bu özetten şu sonuçlar elde edilmiştir:²⁹

➤ **Nitelikli İşgücü:** Türkiye yüksek sayıda, genç ve eğitim düzeyi sürekli artan bir işgücüne sahiptir. Nitelikli işgücünü geliştirmenin en önemli ayaklarından birisi, yerel işgücünün eğitilmesinin yanı sıra bölgeden ve dünyadan nitelikli işgücünün ülkeye çekilmesidir. Buna imkân sağlayacak en önemli araçlardan birinin uluslararası alanda kabul görmüş üniversitelerin ve diğer eğitim kurumlarının İstanbul’da birer kampüs kurmasının sağlanması ve bu sayede eğitim amacı ile Türkiye’ye gelen bu işgücünden gerek finansal piyasalarda, gerekse akademik alanda azami ölçüde fayda sağlanmasının mümkün olabileceğidir.³⁰

➤ **Finansal Hizmetler Piyasasının Derinliği:** Türkiye’nin finansal hizmetler piyasası rakipler ile kıyaslandığında gelişime açık olduğu görülmektedir. İstanbul, Türkiye’nin finansal hizmetler merkezi olarak, uluslararası bir finans merkezi olma yolunda büyük potansiyele sahiptir. Hızla büyüyen ekonomisi ile bölgede rekabetçi bir konuma sahiptir, ayrıca finansal hizmetler sektörünün gelişimine verilen destekler her geçen yıl artmaktadır.

➤ **İmaj:** Türkiye’de imaj konusunda olumlu gelişmeler olmakla birlikte, mevcut durumda halen birçok soruna sahiptir. Bu sorunları kısaca özetlersek bunlar; mevcut imajın turizme yönelik olması ve “İstanbul Finans Merkezi” kavramını desteklememesi, finansal hizmetlere özgü bir markalaşma stratejisinin olmaması ve diğer ülkelerin kapsamlı markalaşma stratejileri ile rekabet edememesi, şeklindedir.

➤ **Yasal Ortam:** Türkiye’deki yasal sistem bir finans merkezini yönetmek için gerekli niteliklere henüz sahip değildir. Türkiye’deki

²⁹ DPT, a.g.e., s.65-76

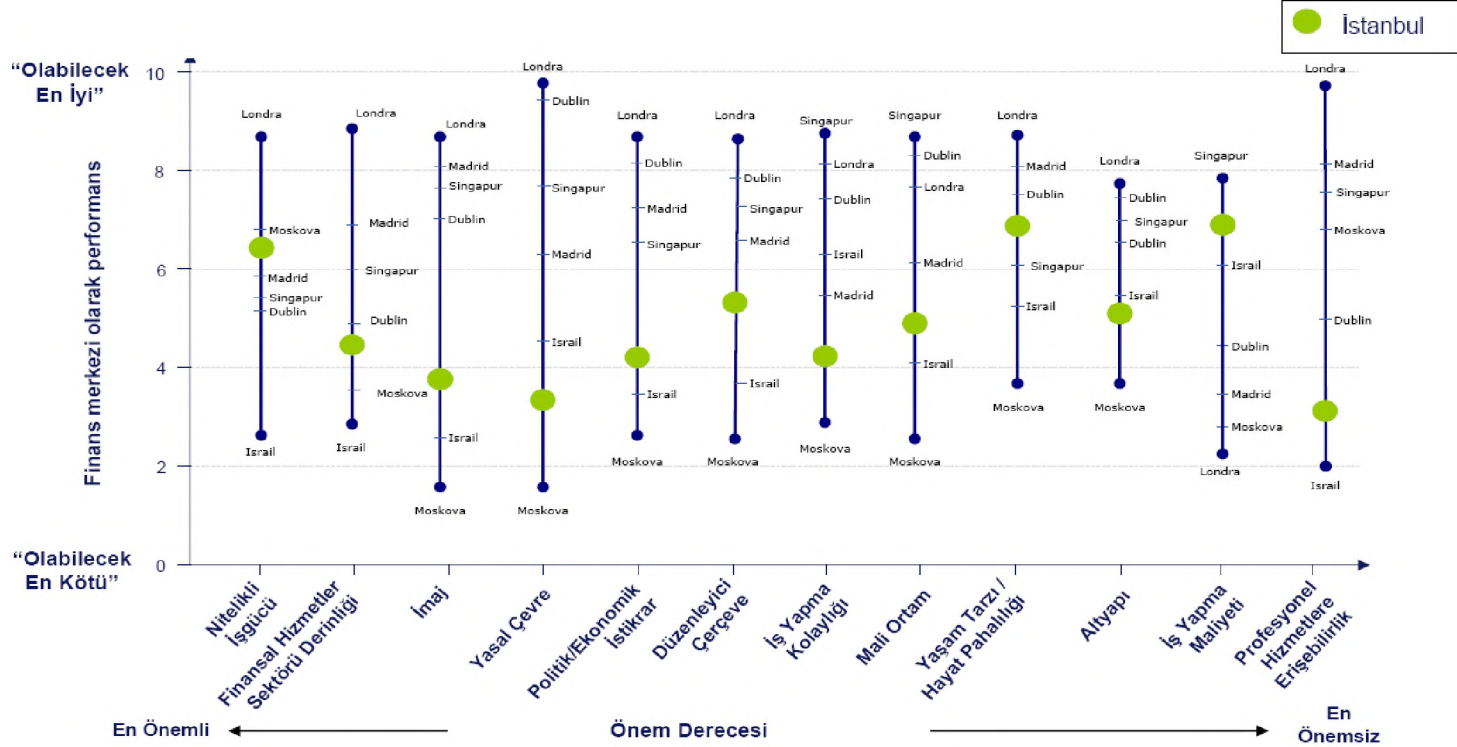
³⁰ APAK, a.g.e., s. 5.

gelişmemiş yasal haklar İstanbul'un UFM olma yolunda önünde engel teşkil edecek en önemli konulardan biridir. Türkiye yasal haklar sıralamasında 91 ülke arasında 56. sırada yer almıştır.

➤ **Politik ve Ekonomik İstikrar:** Bir UFM'nin gelişiminde istikrar çok önemli rol oynamaktadır. Yatırımcıların en önem verdiği konuların başında faiz oranları ve sürdürülebilirlik gelir ki bunlar her şeyden önce politik ve ekonomik istikrarın sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Türkiye'nin politik risk derecesi 2003'de "D" iken 2008 yılında "BB"ye yükselmiştir. 2006 yılından itibaren politik istikrardaki gelişim yabancı yatırımcıların Türkiye'ye girmesini sağlamıştır. Türkiye'nin AB'ye giriş sürecindeki kararlılığı ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği geniş kapsamlı değişiklikler olumlu sonuçlar doğurmaktadır. AB'ye giriş, hatta AB'den alınacak olumlu sinyaller bile, yabancı yatırımcıların Türkiye'de istikrarın devam edeceğine yönelik güvenlerini güçlendirmektedir. Son yıllardaki dinamikler Türkiye'nin giderek küresel piyasaların ayrılmaz bir parçası olduğunu teyit etmektedir. Bu entegrasyon sürecinde, finans sektöründe yabancı kurumlar ülkemizde faaliyet göstermek üzere yoğun talep göstermişlerdir. Banka, aracı kurum ve sigorta şirketlerimizde yabancı ortakların payı hızla artmakta, bununla beraber Türkiye ve ülkemizin finans merkezi olan İstanbul, giderek küresel sermayenin yerleştiği bir odağa dönüşmektedir. İMKB'deki hisse senetlerinin yaklaşık %65'ler civarı yabancı yatırımcıların elinde olmakla, İMKB uluslararası bir yatırım alanı oluşturmuş durumdadır.³¹

³¹ TSPAKB, *Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi "Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Karşılaştırılmalı Konumu"*, Erişim Tarihi: 20.01.2012, http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_academy07.pdf

Tablo 3: İstanbul'un Konumunun Özeti

Kaynak: DPT (2009), İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, İstanbul, Mayıs, s.64.

➤ **Düzenleyici Çerçeve:** Türkiye'nin uluslararası standartlara uyum süreci devam etmektedir. Türkiye 2001 bankacılık krizinden sonra önemli reformları gerçekleştirmiştir ve bu doğrultuda çabaları sürmektedir.

➤ **İş Yapma Kolaylığı:** İstanbul, bazı süreçlerin ciddi zaman almasına karşın, iş yapma kolaylığı ile ilgili olarak güçlü bir performans sergilemektedir. İş yapma kolaylığı açısından en üst seviyedeki rakiplerle (Singapur, Londra, Dublin) İstanbul arasında ciddi bir fark vardır. Ancak İstanbul en önemli rakiplerinden birisi olan Rusya'dan daha iyi bir performans sergilemektedir. Türkiye iş yapma kolaylığı kriterinde düşük sıralarda olmasına rağmen, yatırım ortamı devamlı olarak gelişmektedir. Yabancı ve yerel yatırımcılar açısından farklı düzenlemeler bulunmamaktadır.

➤ **Mali Ortam:** Türkiye'nin mevcut vergi durumu makul olmakla birlikte iyileştirme imkanları mevcuttur. Vergi sisteminin uluslararası kabulü yatırımcıların güvenini korumak için kritik öneme sahiptir. Türkiye geliştirilebilecek sağlam bir temele sahip olup genellikle OECD standartlarına uymaktadır. Ayrıca ithalat/ihracat piyasasının %90'ını kapsayan bir vergi anlaşması ağına sahiptir. "Kontrol edilen yabancı şirket" kuralları potansiyel olarak off-shore iştiraklerin karlarını Türk vergi ağına dahil etmektedir.

➤ **Altyapı Kalitesi:** Son 20 yıl içerisinde gerçekleştirilen altyapı yatırımları paralelinde, özellikle son 10 yıl içerisinde altyapı alanında birçok ilerleme kaydedilmiştir. Atatürk Havalimanı büyütülüp, modernleştirilmiş, Sabiha Gökçen Havalimanı'nın büyütülmesine yönelik yatırımlar yapıp, İstanbul'a 3. havalimanının inşası konusunda çalışmalar başlatılmıştır.¹ İzmit ve Çorlu havalimanı da İstanbul'a hizmet edecek şekilde yapılandırılmaya başlanmıştır ve son yıllarda sayıları artıp, hizmet kaliteleri yükselen özel havayolları ile İstanbul havayolu ulaşımı konusunda oldukça iyi bir konuma gelmiştir. İletişim ve bilgi teknolojileri alanında oldukça gelişmiş bir düzeye ulaşılmış durumda olsa da, özellikle konferans görüşme sistemlerinin yaygınlaştırılması, veri

¹ Ulaşım 2023 Derneği, *İstanbul'a Üçüncü Havaalanı*, Erişim Tarihi: 20.01.2012, http://www.ulasim2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=156:stanbul-ula-uecuencue-havaalani &catid=12:hava-ulaimi&Itemid=22

transfer hızının artırılması ve internet erişiminde yaşanan aksamaların giderilmesi yönünde çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

➤ **Yaşam Standardı:** İstanbul'da yaşam gelişmiş finans merkezlerine göre daha düşük maliyetlidir ve şehir yüksek bir yaşam kalitesi sunmaktadır. İstanbul zengin bir kültüre, eşsiz bir doğaya ve tarihsel bir konuma sahiptir. Şehir, çok canlı bir gece hayatına ev sahipliği yapmakta ve sosyal yaşamın kalitesi gittikçe artmaktadır. Nitekim, İstanbul "Newsweek" tarafından dünyanın en gözde şehirlerinden biri seçilmiştir. Ayrıca, İstanbul AB tarafından "2010 Kültür Başkenti" seçilmiş, son 10 yılda, yatırımlar sayesinde yaşam kalitesi artmıştır.

➤ **İş Yapma Maliyeti:** İstanbul hem işgücü hem de gayrimenkul maliyetleri bakımından cazip yaşam imkanları sunmaktadır. İstanbul iş yapma maliyetleri açısından avantajlı bir şehirdir. Türkiye'nin iş yapma maliyetini düşüren en önemli faktörlerden birisi işgücünün %35,6'sının asgari ücret ile çalışıyor olmasıdır. Bu oran AB ülkelerinin büyük çoğunluğundan daha fazladır.

➤ **Profesyonel Hizmetlerin Erişilebilirliği:** İstanbul'un gelişmiş bir piyasası vardır; bu durum çok uluslu firmaların İstanbul'a ilgisini artırmaktadır.

4.4. İstanbul Hakkında Goldman Sachs Çalışması

Goldman Sachs, Merkezi New York'da bulunan yatırım bankacılığı ve yatırım yönetimi üzerine yoğunlaşmış dünyanın en önde gelen finans kuruluşlarından birisidir.² Golden Sachs tarafından yapılan çalışmaya göre Türkiye'nin, orta ve uzun vadede 2030 yılında dünyada 12'nci büyük ekonomi olacağı³, 2050 yılında dünyanın 9., Avrupa'nın ise Rusya ve İngiltere'den sonra 3. en büyük ekonomisi olacağı ve ayrıca 2030 yılında İtalya'yı, 2040'ların sonlarına doğru ise Almanya ve Fransa'yı geride bırakacağı ifade edilmektedir.⁴ Yapılan çalışmanın ana unsurları, gerekçesi ve başarı faktörleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.⁵

² Uludağsözlük, *Goldman Sachs*, Erişim Tarihi: 25.01.2012, <http://www.uludagsozluk.com/k/goldman+sachs>

³ Haber7, *Türkiye Goldman Sachs'ın ilk 11'inde!*, Erişim Tarihi: 25.01.2012, <http://www.haber7.com/haber/20111117/Turkiye-Goldman-Sachs-in-ilk-11-inde.php>

⁴ DPT, a.g.e., s. 14.

⁵ DPT, a.g.e., s. 14.

4.4.1. Çalışmanın Ana Unsurları

- Küresel kriz Türkiye için muhtelif sıkıntılar oluştursa da, uzun vadede büyük ve gelişmiş ekonomileri yakalama konusunda önemli bir potansiyeli de beraberinde getirmektedir.
- 2030 yılında AB üyeliği ile birlikte Türkiye'nin kişi başına GSYİH oranı diğer AB üyesi ülkeler seviyesine yükselecektir.
- Türkiye'de nüfus yaşlanmaktadır, öte yandan nüfustaki büyümenin önümüzdeki dönemde de devam edecek olması ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır.
- Türkiye'nin büyüme ortamı diğer pek çok gelişmekte olan ülkeye nispeten daha avantajlıdır.
- Türkiye'nin kurumsal yapısı sağlam olmakla birlikte gelişime açıktır.
- Türkiye demografik avantajını tam olarak kullanamamaktadır.
- AB üyeliğinin gerçekleşmemesi durumunda bile Türkiye'nin AB ülkelerini pek çok açıdan yakalama potansiyeli yüksektir.

4.4.2. Çalışmanın Gerekçeleri

Türkiye'nin uzun vadede bu hedeflere ulaşması için gerekli yetkinliklere ve motivasyona sahip olmasını sağlayan unsurlar şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Türkiye, 741,8 Milyar \$'lık ekonomisi ile gelişmekte olan ülke ekonomileri arasında başta gelmektedir. Son 27 çeyrekte ekonominin ortalama büyüme oranı %7 olarak gerçekleşmiştir.
- ✓ Türkiye bölgenin önde gelen oyuncularından birisi konumundadır.
- ✓ Tam olarak değerlendirilememiş nitelikli işgücü ve gelir üretme potansiyeli bulunmaktadır.
- ✓ İş yapma maliyetleri oldukça düşüktür .
- ✓ Finansal piyasalar gelişime açıktır.
- ✓ Küresel finansal krizin sona ermesi ile yabancı yatırımcılar için çekici uzun vadeli yatırım olanakları ortaya çıkacaktır.

4.4.3. Başarı Faktörleri

- Kurumsal ve kültürel yapı, düzenleyici çerçeve ve gelir düzeyi kriterleri açısından AB ülkelerine daha da yaklaşmak gerekmektedir.

- İş gücünün eğitim düzeyinin artırılması önem arz etmektedir.
- Kurumsal yönetim konusunda son dönemde gerçekleştirilen reformlara devam edilmelidir.
- Sivil toplum örgütleri güçlendirilmelidir.
- Fakirlik ve bölgesel eşitsizlik sorunlarına çözümler getirilmesi yönünde çabalar sürdürülmelidir.

SONUÇ

Çalışmada Uluslararası Finans Merkezi olmanın şartları, kriterleri, avantaj ve dezavantajları ele alınmış, İstanbul'un UFM olması ile ilgili durumu yapılan çalışmalardan yararlanılarak maddeler halinde sıralanmıştır. Sonuç olarak; İstanbul bölge ülkelerine hitap edebilen finans merkezi konumuna geldiğinde bir çekim noktası olacaktır. İstanbul'un yabancı sermaye, yabancı bankalar ve diğer finans kurumları, uluslararası şirketler ve yatırımcıları çekmesi Türkiye'nin gelişimine en büyük katkıyı sağlayacaktır. En likit şekilde kaynaklara ulaşılabilmesi borçlanmayı kolaylaştıracak böylece yatırımlar artacaktır. Yatırımcıların Türkiye'ye güveninin artması ile birlikte ülke notunun yükseltilmesi, yatırımcıları Türkiye'ye çekecek gelişme hızı artacaktır.

Bu amaçla İstanbul'un; tarihine, kültürel ve doğal öz değerlerine sahip çıkılarak bir dünya kenti statüsü kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca ülke ve bölge kalkınması ile uyumlu büyümesi ve gelişmesinin sağlanması, dünyadaki ekonomik gelişme sürecinde dünya metropoller kademelenmesi içinde yerini alması, dünya ve bölge ülkelerinin (Orta Doğu, Balkanlar ve Avrupa) ekonomik yapıları içinde bölgesel fırsatları iyi kullanarak, bu yapılanmada öncü rol üstlenmesi sağlanmalıdır. İstanbul'un bir "dünya kenti" olabilmesi için ticaret ve turizm özelliklerinin ön plana çıkarılması ve bu amaca yönelik hizmet sektörünün geliştirici planlama stratejileri belirlenmesi gerekmektedir.

Özet olarak diyebiliriz ki; İstanbul, yer aldığı coğrafyanın jeostratejik yapısı, kıtalararası geçiş konumunda olması, tarihi değerleri ve on beş asır başkent olmasının kazandırdığı yönetsel hakimiyet, genç, vasıflı ve kozmopolit kentli yapısı, iklim ve doğal yapısının ticaret ve turizme elverişli olması, özel sektör ağırlıklı kurumsallaşmış iş hayatı ve bunun etrafında yerleşmiş ticari kültür, köklü eğitim ve kültür kurumlarına sahip olması, ülkenin GSMH'sında aldığı pay İstanbul için küresel metropol ve bu bağlamda bölgesel ve uluslararası finans merkezi olması adına avantajlar teşkil ederken; şehirli-kırsal nüfus arasındaki kültürel ve ekonomik fark, yüz ölçümüne oranla yüksek sanayi yoğunluğu ve plansız sanayileşmenin neden olduğu doğal ve iktisadi

sorunlar, Anadolu ve Avrupa yakaları arasındaki nüfus ve sanayi yoğunluğu dengesizliği, ulaşım ve alt yapı sorunları, plansız kentleşme ve buna bağlı yasa dışı arazi kullanımı ve rant ekonomisi, güvenli kent imajının Avrupa kentlerine göre düşük olması Kent'in zayıf yönleri olarak sıralanabilir. İstanbul'un avantajları etkili bir şekilde kullanıldığında Türkiye ilk 10 uluslararası finans merkezi arasındaki yerini orta vadede alacak, hem bilimsel hem de ekonomik açıdan dünyada büyük bir güç elde etmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- All About Turkey**, *History of Istanbul*, Erişim Tarihi: 05.01.2012,
<http://www.allaboutturkey.com/istanbul.htm>
- APAK**, Sudi ve Görkem ELVERİCİ (2008), "İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 38, s. 9-20.
- DPT** (2009), *İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi*, İstanbul, Mayıs.
- Haber7**, *Türkiye Goldman Sachs'ın ilk 11'inde!*, Erişim Tarihi: 25.01.2012,
<http://www.haber7.com/haber/20111117/Turkiye-Goldman-Sachs-in-ilk-11inde.php>
- İTO** (2008), *Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi*, İstanbul: İTO Yayınları.
- Kapalı Çarşı**, *Dünya Finans Merkezi*, Erişim Tarihi: 22.12.2011,
http://www.kapalicarsi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=120&Itemid=108
- ÖZTANGUT, Nevzat** (2007), *Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu*, Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık.
- Sabah**, *İstanbul Finans merkezi'ne 2 ay içinde başlarız*, Erişim Tarihi: 25.12.2011,
<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/02/11/istanbul-finans-merkezine-2-ay-icinde-baslariz>
- The Economist Print Edition**, *Financial Centres: Magnets for Money*, Erişim Tarihi: 10.01.2012,
www.economist.com/specialreports/displaystory.cfm?story_id=9753240
- TSPAKB**, *Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi "Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Karşılaştırılmalı Konumu"*, Erişim Tarihi: 20.01.2012, <http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282->

c6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_aca
demy07.pdf

TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, Erişim Tarihi: 30.12.2011
[http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-
c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin
_Mer.pdf](http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin_Mer.pdf)

TSPAKB (2007), *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul, Şubat.

Ulaşım 2023 Derneği, *İstanbul'a Üçüncü Havaalanı*, Erişim Tarihi: 20.01.2012,
[http://www.ulasim2023.org/index.php?option=com_content&view=article
&id=156:stanbula-uecuencue-havaalani&catid=12:hava-
ulaimi&Itemid=22](http://www.ulasim2023.org/index.php?option=com_content&view=article&id=156:stanbula-uecuencue-havaalani&catid=12:hava-
ulaimi&Itemid=22)

Uludağsözlük, *Goldman Sachs*, Erişim Tarihi: 25.01.2012,
<http://www.uludagsozluk.com/k/goldman+sachs>

Vikipedi, *İstanbul*, Erişim Tarihi: 05.01.2012,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul>

Vikisöz, *Napoléon Bonaparte*, Erişim Tarihi: 20.12.2011,
http://tr.wikiquote.org/wiki/Napol%C3%A9on_Bonaparte

YILMAZ, Hüseyin (2010), *İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri İle
Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma*, İstanbul
Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, İstanbul, 28-31 Ekim.

Zyen, *The Global Financial Centres Index 6-7-8-9-10*, Erişim Tarihi:
15.01.2012,
[http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Ite
mid=29](http://www.zyen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Ite
mid=29)